

VAKIFLAR

Prof. Dr. Şakir Berki

GİRİŞ

Vakıflar, başlı başına bir kitap teşkil eder. Biz bu yazımızda ancak yukarıda kayd edilen ve tatbiki önemi fazla olan meseleler üzerinde duracağız. Şurası muhakkaktır ki, bu tarihte ve hali hazırda revaç bulmuş olan müesseseden doğacak ihtilâfların hakkiyle hal edilebilmesi için Hukuk Fakültelerinde, eski Vakıflar da dahil olmak üzere müstakil olarak «Vakıflar» adıyla bir dersin okutulması zarurîdir. Çünkü bu müesseselerin hattâ genel esaslarına vukuf peyda edebilmek için Vakıfları 2 - 3 dersle geçiştirmek yeterli değildir. Medenî kanundaki Vakıflarla ilgili hükümlerin bile bu kadar az bir saate sığdırılmasının câz olamayacağı düşüncesindeyiz. Kaldıki memleketimizde Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivlerinde eski ahkâma tâbi aşağı yukarı 30 bin vakfiye vardır. Medenî kanunun sureti tatbikine dair olan kanunun malûm maddesi gereğince, eski vakıflara, yani Medenî kanunun mer'iyete girmesinden evvel yapılmış olan vakıflara eski hükümler tatbik edilir. Şu halde işin ehemmiyeti kendiliğinden âşikârlaşmaktadır. Şurada mühim bir noktaya daha işaret edelim: Eski vakfiyelerdeki yazı, yani eski Türkçe eyce bilinmedikçe bu vakfiyelerden hiç bir Türk bir şey anlayamaz ve Yeni Türkçeye çevrilmesi bile imkânsızdır. Çünkü bunu yapabilmek için eski yazıyı ve eski vakıflarda kullanılan vakıf istilâhlarını iyi bilmek gerekir. Aksi halde ne hâkimler, ne avukatlar ve ne de sık sık müracaat edilen Bilirkişiler vakıflarla ilgili davalarda hâkkiyle vazife göremez ve adalet tecelli etmez. Sözü edilen vakfiyelerin Arab ülkelerinde tercümelerine de imkân yoktur. Zira o ülkelerde Arabca bilinir, halbuki mevzu bahis vakfiyeler Osmanlı Türk lisaniyle kaleme alınmıştır. Binnetice yapılacak tek şey, kayd etmiş olduğumuzdan ibarettir.

Üzerinde daha bazı kayıtlar yapmaya da mahal olan bu meselede bu zarurî kısa kayıtda bulunmakla yetinmek istiyoruz.

Ş. 1 — Vakfın tarifi.

Hakiki veya hükmi bir şahsın kendi mamelekine dahil menkul veya gayri menkulü yahut bunların intifainı ammeye devamlı veya aşağı yukarı uzunca bir müddet tahsis etmesidir.

İslâm hukukunda vakıf malın mülkiyeti daimi olarak tahsis edilmekte idi. Hz. Peygamberin yaptığı vakıflar hep böyle idi. Çünkü Cenabı Peygamberin bir hadisleri vardır/: «Biz peygamberler miras bırakmayız, bıraktıklarımız sadakadır.» İşte bu Hadisi Şerife uyularak olacaktır ki, İslâm içtihadında ve vakıf örfünde vakfedilecek olan malın mülkiyeti daimi olarak ammeye tahsis olunagelmıştır. Hiç şüphe yok ki, amme hizmetleri daimi olmasına ve vakıfla da ferdi mamelektan amme hizmetine katkı mevzuubahis bulunmasına göre, tahsis edilecek malın mülkiyetinin daimi olarak ammeye tahsisinde tam bir isabet vardır. Lâkin Cenabı Peygamberin başka bir Hadisi Şerifleri akla gelmektedir: «Güçleştirmeyiniz, kolaylaştırınız.» Bu hadisten ilham alarak, bir malın mülkiyetinin değil intifâının az çok uzun bir müddet ammeye tahsisi şeklinde de vakıf yapılabileceği fikrini benimsemekteyiz. Tafsilât, gerekçe ve misalleri ikinci paragrafta vereceğiz.

Hükmi şahıslar da mameleke sahip bulunmaları ve medeni hakların münhasıran mameleki olanlarından fertler gibi faydalanma ehliyetine malik olmalarından, bunların da vakıf yapma ehliyetini savunmak yersiz değildir. Bu hususu kayıt etmemizin sebebi bazı yerlerde ve meselâ Devlet Planlama raporlarında vakfın tarifinde aksi istikamette ibarelere tesadüf etmiş olmamızdır. Bu vesile ile Planlama Vakıf İhtisas Komisyonunda aynı meseleyi mevzuubahis ettik. Kabul görüp görmemesi takdire bağlıdır.

Devlet de bir Hükmi şahıstır: binnetice onun dahi vakıf yapma ehliyeti olduğunu iddia etmek yersiz sayılmaz. Lâkin esasen amme hizmeti görmekle mükellef bulunduğuundan vakıf yapması icab etmez.

Türk Ticaret Kanunu da hükmi şahısların Vakıf yapabilme ehliyetini kabul etmiştir.¹ Lâkin 903 sayılı Kanun Vakfı Derneğe benzer hale koymuş ve Ticaret Kanununda da buna muvazi bazı hükümler yer almıştır ki, ilerde görülecektir.

Ş. 2 — Süreli vakıf yapılıp yapılamayacağı.

Kayd edilmiş olduğu gibi, vakıf genel olarak daimi tahsisten ibarettir. Lâkin bir evin, menkulün veya gayrimenkulün rakabesini, mülkiyetini (Mülkü aynını, çıplak mülkiyetini) ammeye tahsis etmek bazı kimseler için güç gelebilir. İnsanların ekserisi cimridir: bir kısmı da fazla mala sahip değildir. Meselâ bir kimsenin

¹ Türk Ticaret K. Md. 468.

yalnız iki katlı bir evi vardır, bir katını da sükna vakfı yapmak arzu etmektedir. Veya bir katını fakir talebelerin iskânına vakfetmek arzusundadır. Fakat mülkiyeti değil intifasını, sükna hakkını vakfetmek istemektedir. Buna engel olmak elbetde makul sayılmaz: çünkü hali vakti ancak buna müsait olanların da bu suretle vakıf yaparak vakıf yapma Medeni hakkından faydalanmaları imkân dahiline sokulmuş olur. Aksi halde Vakfı hep zenginlerin yapacağı bir tasarruf gibi kabul etmek neticesi hâsül olurdu.

Vakfın daimiliğine de aynı mülâhazalarla istisna getirmek yersiz sayılmaz. Meselâ bir şahsın tek katlı bir evi vardır, kiraya vermek yerine bir okul yahut fakirlerin iskânı için bilfarz 30 yıl müddetle vakfetmek istemektedir. Bu halde evin rakabesi değil intifai, sükna hakkı ilh.. vakfediliyor demektir. Böyle bir vakıf da zamanla mukayyet olsa bile ammeye hizmetdir: o halde hangi mantıkî ve hukukî sebeble reddi cihetine gidilebilecektir. «Güçleştirmeyiniz, kolaylaştırınız» mealindeki Hadis, bu gibi vakıfların da yapılmasına cevaz verir. Binnetice böyle vakıfların islâm hukukuna da aykırı olacağını zannetmeyiz: İslâm hukukundaki vakfın dâimilik kaidesine ancak istisna teşkil edeceğine inanmaktayız. Bu gibi vakıflara, cemiyete benzerler mülâhazası ile itiraz temayülleri de zannımızca haksız olur, çünkü, dernek, yalnız bir kişi tarafından kurulamaz halbuki söz konusu vakıf bir kişi tarafından da kurulabilir. Bundan başka dernek için, kuranların bir mal tahsisi yapmaları gerekmez. Üyelerden gelecek âdat ile yapılacak teberrû ilh.. derneğin faaliyetini temin edebilir. Halbuki geçici süre için vakıfda vakfı yapanın mamelekine dahil iktisadî değeri olan bir kıymetin ammeye tahsisi şarttır. Bu değer, mülkiyet hakkı, intifa hakkı ilh.. den ibaret olabilir ².

Ş. 3 — Vakıf konusu olabilecek şeyler.

Her şeyden evvel vakıf konusunun vakfı yapanın (Vâkıf) mamelekine dahil olması gerekir. İştirâk halinde mülkiyet konusu olan menkul ve gayrimenkuller, yalnız bir malikin iradesi ve arzusu ile vakfedilemez. Müşterek mülkiyet konusu olan şeylerde hisse, temlikî tasarrufa konu olabileceğinden, vakfedilebilir.

Bir gayrimenkul, menkul veya bunların intifa veya istimal hakları vakfedilebilir. Meselâ bir tarlanın bilfarz 50 sene müddetle

² M.K. Md: 73/2.

fakirler tarafından ekilip biçilmesi hakkı vakfedilebileceği gibi, bir bağın veya bahçenin intifa hakkı da bu suretle vakfa konu edilebilir. Bu gibi vakıfları hibe şeklinde vasıflandırmak câiz olmaz, zira hibede mevhubunleyh olanların hüviyetleri bellidir. Vakıfda ise, teberrûdan faydalanacak olanların hüviyetleri belli değildir. Bir misalle tavzih gerekir: Bir şahıs, 30 sene müddetle «tarlamı kasabamızın fakirlerinden filân, filân fakirler ekip biçsin dese, bu, vakıf değil, aielâde teberrû olur. Keza, Bankadaki parasının fâizinin köyündeki filan isimli fakirlere her ay verilmesini dilese ve bunu vakıf lafzı ve senedi ile yapsa bile, bu, vakıf değil, adı zikredilenlere yapılan hibeden, aielâde teberrûdan ibarettir.

Teberrûdan istifade edecek olanların hüviyeti belli olmadığı taktirde, bu teberrû ammeye yapılmış bir teberrû ve binnetice vakıf olur. Meselâ bir kimse muayyen bir meblâğı «köyümüzden en az 10 fakire her bayram elbise yapılınsın» diye tahsis etse, bu vakıftır. Çünkü bu 10 kişinin hüviyeti belli değildir. Böyle bir teberrûu yapan, yaptığı senede hibe veya sair ad verse bile, lafza bakılmaz, yaptığı teberrû ammeye tevcih edilmiş olduğundan, vakıftan ibarettir.

Başkalarına ait mallar vakıf edilemez. Keza, kullanılması kânenen yasak olan şeyler de vakfedenin mamelekinde olsa bile vakıf konusu olmaz. Meselâ esrar vakıf edilemez. Devlete ait emlak de vakfolunamaz. Amme hizmetine tahsis edilmemiş olanları etse etse Devlet vakfedebilir, lâkin evvelce de kayd edildiği gibi, Devlet esasen amme hizmeti gördüğünden vakıf yapması icab etmez.

Dine aykırı, millî menfaatlere zarar verici maksadlar için yapılan tahsisler de vakıf hukukuna dahil edilemez. Meselâ düşman donanmasına vakıf yapılamayacağı gibi, yabancı Devlet ordu veya donanması lehine de yapılamaz. Çünkü bu devletin istikbalde vâkıfın devletine düşman olup olmayacağı belli olmaz. Dinin istismarı maksadiyle de vakıf muteber olmaz. Meselâ bir tarikata vakıf câiz değildir. Zira islâmiyete aykırı olur. Çünkü Kur'anı Kerimde «Ey insanlar, dinde fırka fırka (bölük bölük, tarikat tarikat) olmayınız»³ mealinde âyeti kerime vardır. Burada şu nazik ve fakat mutlaka kayd edilmesi zarurî olan bir noktaya işaret ilmi ve dinî vazifedir. İslâm dinine tarikatı Muhammediye bile demek münasip olmaz, hattâ tehlikelidir. Şimdiye kadar böyle dendiği için bazı kimseler islâm dinin Hz. Muhammed tarafından kurul-

³ Rum suresi, âyet : 31.

duğunu ve Kur'anı Kerimin de onun tarafından tertip edildiğini zannetmişler ve müslümanlara «Muhammedci, Muhammedaner» ilh.. diyerek, son muazzam dinin banisinin insan olduğu fikrini aşılamlar, Kur'andan ilham alan islâm dininin kutsiyetini yok-
etmeye çalışmışlardır. Ya ne denilecek? islâm dinine «Tarikati ilâ-
hiye», «Tarikati Kuraniye», «Allahın Tarikati» denilecek.. Bunun
esasî Kur'an ve Kur'ana asla aykırı olmayan Hadislerden ibaret-
tir. Diğer islâm âlimlerinin noktai nazarları ve görüşleri de içti-
haddir. İctihad içtihadla nakzedilemeyeceğinden, her âlimin içti-
hadı muhteremdir. Lâkin mutlaka kabul mecburiyeti yoktur. Ge-
rekçeler getirmek şartıyla bilfarz İmamı âzamın bir mesele hakkın-
daki görüşü kabul edilmez de imamı Şâfiî veya Hambelinin o me-
sele hakkındaki düşünce tarzı benimsenebilir. Veya hiç birinin iç-
tihadı benimsenmeyebilir, şahsî bir içtihad tesis edilebilir. Lâkin
bunun için Kur'an ve Hadislere iyi hâkim olmak, gelmiş geçmiş
âlimlerin o mesele hakkındaki noktai nazarlarını tetkik etmek de
şarttır. Yoksa «ben böyle düşünüyorum, imamı Azam âlimse ben
de âlimim» gibi laflarla içtihad kalkışılmaz. Çünkü içtihad o ka-
dar kolay olsa idi her okuma yazma bilen içtihad yaratmaya kal-
kışır, Kur'an ilmi de Hadis ilmi de, Fıkıh da alt üst edildirdi. Hz.
Muhammed son «Tarikati İlâhiye»nin mübeşşiridir, hayatında
Kur'ana aykırı bir şey söylememiş, ve hiç bir hareketde bulunma-
mıştır. Çünkü Cenabı Hak Kur'anı Keriminde «Ey Muhammed
Kur'an ile vaz et»⁴ «Ey Muhammed Kur'an ile hükmet»⁵ diye em-
retmiştir. Şu halde şu izahatımıza ne demek istediğimiz iyice an-
laşılmış olacaktır⁶.

Tarikatlar vaktiyle islâm dinini halka öğretmek için kurul-
muş mekteplerden, özel tedris rahlelerinden ibaretti. Kuranları
dinde büyük ve derin âlimlerdi. Lâkin sonraları ekserisi istismar
vâsıtası yapıldılar, binnetice hakikî rollerini ifa edemez hale geldi-
ler.

⁴ En'am suresi, âyet : 70., 108.

⁵ Bu hususda çeşitli ve çetin âyetler, vardır.

⁶ İslâm şeriatını çizen âlemlerin Rabbidir. Hz. Peygamber de bunu bütün insan-
lara bildirmeye memur edilmiş, Allah'ın en sevgili kulu ve insanların en çok
hürmete şayan olanıdır. Bunda hiç kimsenin şüphesi olamaz. Öyle bir kul ki,
hayatında şaka için bile yalan söylememiş, daima çalışmış, Allah'ına daima
secde etmiş, şükür ile yaşamış, hiç kimseyi öldürmemiş, kimseye kötülük et-
memiş ve Allah aşkı ile daima iyilik yapmış, Rabbinin lütfu ve daimî kontrolü
altında Peygamberlik vazifesini tamamıyla ve şerefle başarmış okuma yazma
bilmez bir kuldu. Hayatı için 1981 yılında yayınlanmış olan «Bütün insanlara
gönderilen Peygamber : MUHAMMED» adlı broşürümüze bakılabilir.

Okuma yazma bilen ve düşünen insanlar için tek tarikat vardır. En büyük ve gerçek tarikat olan «Tarikati Kur'aniye», yani Allahın, Cenabı Kibriyanın tarikatı. Kur'an etüd edilmek, içindeki yüce ahlâk, adalet, iman prensipleriyle kemal bulmak için indirildi, yoksa rafları süslemek için değil. Türkçe namaz kılınmaz, ama, kitabı şerifin türkçe meali tetkik edilerek gerçek islâmiyeti tahsil etmek ve hiç kimseye kanmamak kulların elindedir ve vazifesidir.

Gerçek islâmiyeti dejenere eden ve istismar eyleyen akım ve kuruluşlara vakıf yapmak kanuna aykırıdır, fakat gerçek islâm dinini ve ilmini yapmak için vakıf yapmak kanuna aykırı olamaz. Çünkü islamiyet insanları ahlâka davet eden, hak ve nasafet ilmine çağırın, insanları medeni terbiye ile adam olmaya çağırın dinden başka bir şey değildir. Hem bu dünya bahtiyarlığı, hem ölümsüz, gerçek hayat bahtiyarlığı için Yaradanın Cenabı Hakkın davetiyesidir. Bu davetiyeyi düşünenler kabul eder. Çünkü Kur'anı Allah «iyi düşünen, nasihat dinleyen kavimler için göndermiştir»⁸. ve çünkü o sebeble Kur'anı ancak âlim olanlar anlar ve kabul ederler⁹.

Binnetice böyle bir şey için vakıf yapmayı red etmek elbet akıldan geçemez. Lâkin gerçek islâmiyetle ilgisi olmayan her teşekkül, her müessese vakıf dan yararlanmak imkânından mahrum olur. Kur'anı Kerimde «Dinde zorlama yoktur»¹⁰. «Senin dinin sana, benim dinim bana», «dileyen Allaha inanır, dileyen inanmaz»¹¹ mealindeki âyeti celileler, islâm dininde din ve vicdan hür-

⁷ Çünkü Kur'anı Kerim'de Cenabı Hak «Namazda Kur'an oku» diye buyurmaktadır. Müzemmil suresi, âyet : 3, 4, 20.

Hız. Peygamber namazda dâima Kur'an okumuştur; çok selis ve düzgün Arapça bildiği halde Kur'anı atelâde Arapçaya çevirip de asla namaz kılması ve kıldırmasıdır. Çünkü Rabbinin, kaydedilen âyeti kerimesine uymak mecburiyetinde idi. Kur'anı Kerim'in kutsiyeti, Arapça olmasından değildir, fakat cümle teşkilerinin ilâhi oluşundan, hiç bir insanın yazamayacağı hayret verici selâset ve belâgatinden ve medhilündeki ahkâmın ihtişamından ileri gelmektedir. Alemlerin şanlı şerefli Rabbi dileyeydi Kur'anı aynı ihtişamla başka bir lisanla da indirirdi. Lâkin tefessüh etmiş Arap kavmini inzar için onların lisaniyle indirdi, başka türlü yapsa idi «Bu ne biçim kitap, muhatap arap, indirilen kitap arabın anlamayacağı bir lisan» diye kutsiyetini hemen inkâr ederlerdi.

⁸ En'am suresi, âyet : 99, 100; Rad suresi, âyet: 20.

⁹ Hac suresi, âyet : 53; Raad s. a. : 4; Zümer s. a. : 9; Karar s. a. : 43.

¹⁰ Bakara suresi, âyet : 256.

¹¹ Kehf suresi, âyet : 29.

riyetine de cevaz verildiğini belirten âyetlerdir. O halde dejenere edilip, istismar edilmemek şartıyla sahip olunan başka semavî dinler için de kendi mensupları tarafından vakıf yapmak mümkündür. Lâkin müslümanların başka dinler için vakıf yapmaları imarla bağdaşmaz. Zira Kur'anı Kerim'de «Allah indinde tek din vardır: İslâm dini»¹² mealinde ihtar mevcuttur. Bu, kayd edilen âyeti kerimeler arasında bir tezat değildir. Allah insanlara en son ilâhî anayasaya saygı gösterilmesi zaruretini ihtar etmektedir. Fakat onları zor kullanarak değil, akıl işleterek, düşünülerek bu hakikate çekmek istiyor. Bu günki beşerî kanunlarda da keyfiyet aynı değildir. En son hangi Anayasa mer'iyetde ise ona itaat edilmez mi, en son kim Devlet başkanı ise onun emrinde olunmaz mı? Bütün dünyada istisnasız olarak beşerî hukuk nizamı bundan ibaret değil midir?.

Vakfın konusu daima din ve ibadetle ilgili şeyler de değildir. Vakıf deyince akla derhal Cami, mescit ilh.. gelir. Lâkin Vakıf sair amme hizmetleri için de yapılabilir. Köprü, yol, kütüphane, çeşme park, bayram yeri, fakirlere yardım, hattâ hayvanlara yem¹³ ilh.. gibi vakıflar da yapılabilir. Bunların her biri amme hizmetidir. Mer'a vakfı, harman yeri vakfı, orman vakfı, hastahane ve revir vakfı ilh.. hepsi câiz ve lâzım olan vakıflardır. Bu suretle ferdi teşebbüsle amme menfaati takviye olunur. Bazı kimseler Devlet ve Devletçilik ve ileri sosyalist rejimler varken vakfa ne hacet deyip, vakfın önemini küçümsemek ve küçümsetmek isterler. Yanlıştır. Zira Devletlerin ekserisi amme hizmetlerini gereği gibi görececek güçte değildirler. İstatistik yapılacak olursa keyfiyete itiraz edilemeyeceği meydana çıkar. Hele geri kalmış memleketlerde vakfın Devlete hizmeti pek büyüktür. Böyle devletlerde fertleri mütemadiyen vakıf yapmaya heves ettirmenin çarelerini aramak gerekir. Maliyesi, Hazinesi çok zengin olan devletlerde bile vakfın hizmeti küçümsemez ve inkâr olunamaz. Zira bu Devletler, vakıfların gördüğü amme hizmetine gerekli olan nakdi, malî gücü tasarruf eder, ve bu nakdi tam iyi işlemeyen amme hizmetlerini ıslah yolunda kullanır, veya tevsî eder, yahut daha çok zarurî, me-

¹² Âl imrân suresi, âyet : 85.

¹³ Mücerret hayvanlara yem vakfı muteber olmaz, zira hayvan insan değildir. Vakıf ise ammeye, yani insanlardan teşekkül eden halka yapılan teberrudur. Şu halde hayvanlara yem, veya sair suretlerle ihtimam, ancak bir vakıfta şart olarak derpiş edilebilir ve hayvanlar için vakıf suretiyle hayır, bu suretle gerçekleşir.

selâ savunma savaşı için gerekli harp sanayiinde, ağır sanayiın kalkınmasında ve genişletilmesinde kullanma imkânı bulurlar. Amerika gibi memleketler, dünyanın Bankeri mahiyetinde olmalarına rağmen, Vakıf şebekesi halindedir.

Ş. 4 — Tahsis.

Vakfın en ehemmiyetli unsuru, kurulacak vakfın işleyebilmesi için gerekli ve yeterli malın, menkul, gayrimenkul veya nakdın vakıf senedinde gösterilmesi, zikredilmesidir.

Şimdiye kadar yaptığımız Bilirkişilik vazifelerinde bu hususa bazen önem verilmediğini ve mahkemelerin buna rağmen vakfiyenin mevcudiyetine bakarak, vakfın kurulmasına mücadele etmiş olduklarını ve Tescil eylediklerini müşahade ettik. Bu çok yanlıştır. Çünkü vakıf kurabilmek için yalnız vakıf yapmaya ehliyet ve şekle riayet kâfi değildir. Asıl olan bu şartlarla beraber vakfa vücut veren, malın tahsisidir. Aksi halde her önüne gelen vakıf kuruverir ve vakıf müessesesi istismar vâsıtası yapılırdı. Mahkeme, bir vakfı tescil etmeden evvel vakıf senedinde o vakfın işleyebilmesine, gayesine erebilmesine yeter maddî kıymet tahsis edilip edilmiş olduğuna itina ile dikkat edecek, böyle bir tahsis yoksa, sırf vakıf senedi ve vakıf ehliyeti mevcudiyetini nazara alarak tescile karar vermekten kaçınacaktır. Aksi hareket, vakfın tarifiyle ilgili Medenî kanununun 73 üncü maddesindeki (Tahsis) lâzimesine aykırıdır. Medenî Kanununun 74 üncü maddesindeki hüküm mucibince Vakıflar Genel Müdürlüğü bu gibi tescillere itiraz ederek Mahkemece yapılan yanlış tescilin ve binnetice, münhasıran şekli vakfın ve dolayısıyla Vakıf müessesesinin lüzumsuz artış ve kötüye kullanılmasının önüne geçecektir ¹⁴.

Tahsis edilecek malın, menkul, gayrimenkul veya nakdın vakfın maksadını hâsıl edecek mahiyetde olup olmadığını da mahkeme tetkike mecburdur. Binnetice, meselâ bir kütüphane veya hastahane vakfı kurarken bunların kurulmasına kifayet edebilecek iktisadî değer tahsis edilmiş olup olmadığı ihtimamla incelenecek, ondan sonra vakfın mahkeme siciline kaydına karar verilecektir. Aksi halde vakıf kurulduğu andan itibaren gayesi tahakkuk edemeyen bir vakıf halinde tecelli eder ve binnetice Medenî

¹⁴ Bu itibarla Vakıflar Genel Müdürlüğünün Yüksek Planlama «Vakıf İhtisas Komisyonuna verdiği» Vakıflar Müdürlüğü raporunda Vakıflar Genel Müdürlüğünün böyle bir rolü olmadığı yolundaki beyanına, Komisyon da işaret ettiğimiz gibi katılmak mümkün değildir.

Kanununun 77/3. maddesi mucibince tasfiyesi veya başka bir vakfa katılması suretiyle mevcudiyetini kaybetmeye mahkûm olur ki, garabet ve fuzulî muamelât âşikârdır.

Bu kayd edilen hususlara riayet olunarak vakfın tesisine karar verildiği takdirde vakıf müessesesinin sulstimal edilebileceğini zannetmiyoruz. Şurası ehemmiyetlidir: Vakfın kötüye kullanılması vakıf adedinin artması ile ilgili değildir. Ne kadar fazla vakıf tesis edilirse, Devlete ve millete o nisbetde fazla ve çeşitli amme hizmeti hediye edilmiş olur. Asıl mesele biraz evvel kısaca kayıtlı edilen lâzimelerden hareket ederek Vakfa mücadele etmekten ibarettir. Bu takdirde ne Dernekler, ne ona müşabih yardımlaşma sandıkları kolay kolay Vakıf mahiyeti alabilme imkânını bulamaz.

Ş. 5 — Vakıf yapma ehliyeti.

I — Vakıf yapan (Vâkıf) yaptığı vakfın neticelerini ölmeden evvel görmek istediği takdirde vakfı Resmî senedle yapar, veya temsil suretiyle ¹⁵ yaptırabilir. Zira vakıf, münhasıran mameleki tasarruf olup, şahsa sıkı sıkıya bağlı bir muamele olmadığından temsile müsaittir. Ancak mümessil, yani vekil, asilin (Vâkıfın) vakıf yapma şartlarından dışarı çıkamaz. Verilecek vekâletde bu şartların da yer alması gerekir. Yahut vekâletnamede vekilin dilediği şekilde şu mikdar nakid ile vakıf yapabileceği tarzında kayıt varsa, bu takdirde vekil vakıf namına dilediği gibi vakıf yapma yetkisine sahip olur.

Vakfı bizzat vâkıf yapacak ise, mamelekden tasarruf, mameleki azaltma, binnetice iltizamî muamele söz konusu olduğundan, vâkıfın reşit ve mümeyyiz olması gerekir. Buradaki rüşd genel rüşden ibarettir. Binnetice mutlaka 18 yaşın dolmuş olması şartı aranmaz. Kazai Rüşd veya evlenme ile kazanılan rüşd vakıf yapma ehliyeti için gerekli rüşdü ifade eder. Mücerret rüşd kâfi olmayıp temyiz kudretine de sahip olmak tabii şarttır ¹⁶. Fevkalâde evlen-

¹⁵ Temsil câiz olmasa idi hükmî şahısların vakıf yapmaları imkânsız olurdu. Esasen resmî senetten bahseden maddede aksi bir kayıt da yoktur. Vekâletle vakıf, ancak resmî vasiyette imkânsızdır. Çünkü bu vasiyette okuma yazma bilmese bile vasiyeti yapanın Noterde şahsen bulunması şarttır.

¹⁶ Esasen muamelâta ehliyetin en ehemmiyetli şartı temyiz kudretine sahip olmaktır. 18 yaş doldurmak, kazai rüşd ve evlenmekle kazanılan reşitlik, ancak karinedir. Evlendikten sonra temyiz kudretinin zayıf edilmiş olması veya kazai rüşde karar verildikten sonra bu kudretten mahrum bulunmuş olmak, veya 18 yaşın doldurulmasına rağmen henüz mümeyyiz bulunmamış olmanın sübutu halinde muamelâta ehliyetten bahsedilemez.

melerde normal evlenme ehliyeti yaşı ikmal edilmemesine rağmen bu gibi evlenmeler de evleneni reşit kılacağından, bu suretle evlenmiş olanlar da bizzat vakıf yapma ehliyetine sahiptirler.

Mümeyyiz olanların resmî senetle vakıf yapıp yapamayacakları meselesine gelince: Reşit olmayıp da mümeyyiz olanlar iltizamî muameleleri, mameleklerini azaltıcı muamelâtı ancak kanunî mümessillerinin rızalarıyla veya icaztleriyle yapabilirler. Binaenaleyh mümeyyiz bir küçük, velî veya vasisinin ve vesâyet makamının tasvibi ile hayatda iken vakıf yapabilirler. Bunların vakıf yapamayacaklarına dair sarîh veya zımnî bir hüküm bulunmadığına göre Medenî kanununun 16 ncı maddesindeki hükmün burada da câri olmasına kanunî hiç bir engel yoktur. Şu da ilâve edilmelidir: Velî veya vasi, mümeyyiz küçüğün rızası olmaksızın buna ait malı vakfedemezler. Mümeyyiz olmayan küçüklerin malları kanunî mümessilleri tarafından vakfedilemez.

Hükmi şahıslar daima temsil suretiyle vakıf yapabilirler. Devlet, Dernekler, hatta, vakfiyede mezun kılınmış olmak şartıyla bir vakfın mütevellisi veya mütevellî Hey'eti vakıf yapabilecekleri gibi, Şirketler ve bu arada Bankalar Ana Sözleşmelerindeki sarahatte ve Ticaret Kanunundaki ahkâma göre vakıf yapma ehliyetine sahiptirler.

Hükmi şahıslarla hakiki şahısların vakıf yapma ehliyetleri arasında iki mühim fark şudur:

1) Hükmi şahıslar daima reşit ve mümeyyiz temsilcileri ile vakıf yapabilirler. Bunların temsilcileri mutlaka 18 yaşını doldurmuş hakiki şahıslardan olabilir. Kazai rüşd veya evlenme kişiyi reşit kılar kaidesinden bunların istifade etmelerine imkân olmadığından, başka tâbir ile ifade edilecek olursa, bunların mümessilleri bu gibi reşit kimselerden olamayacaklarından ¹⁷ genel rüşdün her çeşidi ile vakıf yapma ehliyeti hükmi şahıslarda câri olmaz.

2) İkinci fark: hakiki şahısların vasiyet suretiyle de vakıf yapmak imkânları, hükmi şahıslarda yoktur. Çünkü hükmi şahıslarda hakiki ölüm olmadığından, ölüme bağlı tasarruf ehliyetlerinden de bahsedilemez.

¹⁷ Memuriyete ve müesseselere ancak 18'î ikmal etmiş kimseler alınabileceğinden yukardaki gibi hükmetmek zaruridir.

Hakiki şahısların vasiyet suretiyle vakıf yapma ehliyetine geçmeden evvel, evlenmekle rüşde eren mümeyyiz hakiki şahısların bu rüştden faydalanarak yapacakları vakıfla ilgili bir noktaya işaret zaruridir:

Medeni kanununun 124 üncü maddesinin 2 nci fıkrası «Evlenme mutlak butlan ile bâtil olsa bile, butlan kararına kadar sahih bir evlenmenin bütün neticelerini doğurur» şeklinde bir hüküm ihtiva etmektedir. Şu hale nazaran, İsviçre ve Türk Medeni kanunlarında yer almış olan bu hüküm, vakıf ehliyetinde şu neticeyi doğuracaktır: Mutlak butlan sebeplerinden biriyle bâtil olan evlenme de evleneni reşit kılar. Lâkin evlenme akdinden sonra, daha doğrusu, vakıf yapılmak istenildiği zaman bâtil evlenme ile olsa bile evlenmiş olanın mümeyyiz bulunması şarttır. Aksi halde Noter, vakıf senedini tanzim edemez. Fakat Noter, evliliğin ikinci evlilik olduğunu, veya evlenemeyecek derecede hısımlık olan kimse ile evlenilmiş bulunduğunu nazara alarak vakıf senedini tanzimden iktinaba haklı değildir. Zira sözü geçen Medeni kanun maddesi hükmü böyle evlenmeleri de butlan kararı verilinceye kadar aynen sahih, müteber, normal evlenme gibi kabul etmektedir.

Temas edilecek ikinci nokta şudur: Evlenme ile kazanılmış olan rüşd, hakkı mükteseb olurmu?. Normal evlenme ile kazanılmış ise, cevabın müsbet olacağında şüphe yoktur. Bâtil evlenme ile kazanılmış rüşde gelince: Butlan kararına kadar bu rüşd baki-dir; fakat butlan kararı verildiği anda evlenen şahıslar henüz genel rüşd yaşını ikmal etmemiş iseler, butlan kararının kesinlik kazandığı andan itibaren bunların rüşdü hakkı mükteseb (Kazanılmış Hak) olarak devam etmez. Binaenaleyh söz konusu böyle şahıslar resmî senetle, yani hayatta iken vakıf tesis edemezler Rüşde eriştikleri zaman bu imkâna sahip olabilirler. Bâtil evlenmenin izah edilen misalde olduğu gibi kazandırdığı rüşdün kazanılmış hak olmayışının sebebi, Medeni Kanununun 124 ncü maddesinin «Bâtil evlenmelerin ancak butlan kararı verilinceye kadar sahih evlenmenin hüküm ve neticelerini tevhit edeceğini ifade eden açık hükmünün neticesidir.

II — Ölüme bağlı tasarrufla vakıf.

Hükmi şahıslar bu yolla vakıf yapamazlar, hakiki şahıslar ise vasiyet ehliyetine sahip olmak ve Medeni kanundaki vasiyet şe-

killerinden ¹⁸ birine uymak şartıyla vakıf yapabilirler. Medenî kanunun 449 uncu maddesi mucibince vasiyet ehliyeti 15 yaşın ikmalî ve temyiz kudretine sahip olmakla elde edilir ¹⁹. Mamafih, aynı kanunun 499/1. inci maddesi bu ehliyet şartı tahakkuk etmeden yapılmış olan vasiyetlerin kendiliğinden geçersiz olmayıp, iptal ettirilmesi ile hükümden düşeceğini ifade etmektedir ²⁰. Binnetice İsviçre ve Türk Medenî kanunlarına göre 8 yaşındaki bir kimsenin veya bir delinin yaptığı vasiyet bile doğuşda hükümsüz olmayıp, aynen ehil bir kimsenin yaptığı vasiyet gibi müteberdir. Alâkalı şahıslar bu vasiyeti iptal davası açarak iptal ettirmedikleri takdirde artık vasiyet tam manasiyle hüküm ifade eden, bir daha iptali de mümkün olmayan vasiyetden farksızdır. Binnetice, böyle bir vasiyetle vasiyetçi vakıf yapmış ise o vakıf müteber olur ²¹.

Vasiyetle vakıfda temsil câiz olmaz. Zira vasiyeti ancak ölüm bağı tasarrufu yapacak olan bizzat yapar. Vasiyetin üç çeşidinde de ²² hüküm aynıdır. Zira Resmî vasiyetde vasiyeti yapacak olan okuma yazma bilmeseyse bile Noter huzurunda bizzat bulunacaktır ²³. Yazılı vasiyetde ise, vasiyet metninin bizzat vasiyetçi tarafından yazılması ve imzalanması zaruridir ²⁴. Şifahî (Sözlü) vasiyetde ise, iki şahide bizzat ölüm vesair tehlikelerden dolayı vasiyet beyanında bulunacak olan da vasiyetçinin kendisidir ²⁵.

Bir kimse bir menkul veya gayrimenkulünü vasiyetle vakfetse, sonraki tarihli vasiyetle bu menkul veya gayrimenkulü bir ferde vasiyet eylese, ilk vasiyetin vakıfla ilgili hükmü sakıt olur Zira Medenî Kanunun 491 nci maddesi mucibince, evvelki tarihli vasiyetin sonraki tarihli vasiyetle çelişki teşkil ettiği hallerde va-

¹⁸ İsviçre M.K. Md. 499, 505, 506; Türk M.K. Md. 479, 485, 486. Resmî ve yazılı şekilde vasiyet yapmak imkânı olan hallerde sözlü vasiyet yapılamaz. İsv. M.K. Md. 506/1; Türk M.K. Md. 486/1.

¹⁹ İsv. M.K. Md. 467. İsviçre'de 18 yaşın ikmalî lâzımdır.

²⁰ İsv. M.K. Md. 519, 520; Türk M.K. Md. 499, 500.

²¹ İslâm hukukunda ise keyfiyet aksinedir. Eski hukukumuzda ehliyet şartı mevcut olmadan yapılan vasiyet yapıldığı andan itibaren hükümsüzdü. İptal vesair dava ikamesi gerekmezdi. Doğrusu da budur. Çünkü vasiyete ehliyet şartı asfî şarttır. Ehliyet mevcut olmadan yapılan bir hukukî muamelenin mevcudiyetinden bahsedilemez.

²² İsv. M.K. Md. 499, 505; Türk M.K. Md. 479, 485, 486.

²³ İsv. M.K. Md. 502/1; Türk M.K. Md. 482/1.

²⁴ İsv. M.K. Md. 503; Türk M.K. Md. 485.

²⁵ İsv. M.K. Md. 506/2; Türk M.K. Md. 486/2.

siyetcinin son irade beyanı nazara alınır, evvelkinden zimnen rü-cû etmiş sayılır²⁶.

§. 6 — Vakıf yapmada uyulacak şekil.

I — Vakıf, vâkıfın hayatında yapılacaksa, resmî senetle yapılır. Bu, Noterde yapılacak re'sen senettir. Binnetice imzası noterce musaddak senetle vakıf yapılamaz. Adi senetle de vakıf yapılamayacağı tabiidir. Noter veya o hüküm ve selâhiyetdeki memur veya makam huzurunda yapılmamış olan sened, tam şekle riayetle yapılsa bile vakıf muteber olmaz. Binaenaleyh, Belediye Başkanı veya sair bir makam huzurunda vakıf senedi resmi şeklin diğ er bütün şartlarına uygun olarak tanzim edilse, vakfın mevcudiyetinden bahsedilemez. Konsolosluklarda Noterlik yetkisi bulunduğundan, yabancı memleketde bulunan Türklerin oradaki konsoloslukda resmî senetle yaptıkları vakıf muteber olur. Mamafih, vakıf, medenî hakkın kullanılması olduğundan, yabancı bir memleketde yabancı Noter huzurunda yapılmış olan bir vakfın muteber olamayacağından bahsetmeye de imkân yoktur. Vakfedilen mal, o yabancı memleketde bulunsun veya Anavatanda olsun hüküm aynıdır. Böyle vakfiyeler Ana dile çevrilerek Anavatanda o suretle muamele görür.

II — Vakıf, ölüme bağlı tasarrufla yapılacaksa, vasiyet şekillerinden biriyle yapılır. Yukarda kâfi izahat verildiğinden bu hususda fazla kayda lüzum yoktur. Miras mukavelesi²⁷ muhtevasına vasiyet de dahil olabileceğinden, işbu vasiyetle de vakıf tesisi mümkündür.

El yazısıyla bir vasiyetin bir kısmı daktilo makinesi ile yazılmış veya başkasına yazdırılmış olsa, vakıfla ilgili pasajı vasiyetçinin elyazısıyla tanzim edilse, daktilo ile yazılan veya başka kimseye yazdırılan metinler hükümsüz, vasiyetçinin el yazısı ile yazılı pasajdaki vakıf muteber olur. Önemli olan cihet şudur : Bu vakıf yapma iradesi ve pasajı muteber olmakla beraber, böyle bir vakfın tescil edilip edilemeyeceği mahkemenin tetkikine yine arz olunacaktır. Mahkeme tahsisin mevcut olup olmadığını ve yeterlilik derecesini inceleyecek ona göre tescil kararı verecektir. Vâkıfın hayatta iken yaptığı resmî senetle vakıfta da hüküm

²⁶ İsv. M.K. Md. 511; Türk M.K. Md. 491 (Son hükmü).

²⁷ İsv. M.K. Md. 512; Türk M.K. Md. 592. «Resmî vasiyet şeklinde yapılmadıkça muteber olmaz.»

böyledir. Yani Mücerret vakıfla ilgili irade beyanı vakfın hükmü şahsiyet ve faaliyete geçmesini temine kâfi değildir. Hükmü şahsiyet alabilmesi, mahkemenin tescil kararı vermesine ve bunu Vakıflar Genel Müdürlüğüne bildirdikten sonra iki ay geçmesine bağlı olmak lâzımdır. Zira Medenî Kanununun 903 sayılı kanunla değişik 74/2, 3. maddesi gereğince Teftiş Makamı olan Vakıflar Genel Müdürlüğüne Mahkemece kurulmasına karar verilip mahkeme siciline kaydedilen bir vakfa itiraz yetkisi verilmiştir. Vakıflar Genel Müdürlüğünün itirazı²⁸ reddedilir veya iki aylık itiraz müddeti geçirilmiş olursa vakıf o vakit katıyetle ve hukuken hükmü şahsiyet almış sayılmayıp, Mahkeme siciline kayıt tarihinden itibaren şahsiyet kazanır. Zira her iki halde de, yani itirazın reddi veya iki aylık müddetin itiraz edilmeksizin geçirilmesi halinde de Mahkemece tescilin muteberliği sabit olmuş olur. Medenî kanununun 74/1 maddesi bu hususu «Vakıf resmî senetle veya vasiyet yoluyla kurulur ve vakfedenin ikametgâhı asliye mahkemesi nezdinde tutulan sicile tescil ile tüzel kişilik kazanır» tarzında ifade etmektedir.

Vakıflar Genel Müdürlüğünün kontrol vazifesini temin etmek için, Mahkeme, tescil hususunu Genel Müdürlüğe re'sen bildirir. M.K. Md. 74G1.

Vakıflar Genel Müdürlüğü siciline kaydedilen vakıf, bu tescil anından itibaren emvalin mülkiyetine sahip olur. Md. 74G5.

İtiraf edelim ki, tescil ile ilgili bu çeşitli hükümlerin daha vazih şekilde öngörülmesi gerekirdi. Zira tatbikatçıyı şaşıratabilecek mahiyettedir. Çünkü 74 üncü maddenin 1 inci fıkrasında hem vakfın tüzel kişilik kazanmasının mahkeme siciline kaydıyla başlayacağı ileri sürülüyor, hem de sair fıkralarda, bilhassa 5 inci fıkrada iktisap ehliyetinin Genel Sicille tescil ile doğacağı kaydolunuyor. Merkezi sicille kaydın makabline şamil olması gerekirdi. Yani Mahkeme siciline kayıpla şahsiyet kazanmış olan

²⁸ Türk M.K. Md. 74/3. Tescil kararının tebliğinden itibaren Vakıflar Genel Müdürlüğü iki ay içinde bu karara karşı temyiz yoluna başvurabilir.» Şu halde Vakıflar Genel Müdürlüğünün bu itiraz hakkına ehemmiyet vermesi gerek vakfın 74/1 ve 2 inci fıkralarındaki âmir hükümlere uygun olarak kurulup kurulmadığını kontrol bakımından, gerek vakıf müessesesinin istismara konu yapılmaması açısından bize çok zarurîdir. Ancak bu kontrolün Vakıflar Genel Müdürlüğünde Vakıf Hukukuna vâkif yetkili bir makam veya heyet tarafından yapılması da şarttır. Aksi halde kontrolden beklenen gayeler tahakkuk edemez.

Vakıf iktisaba da iltizama da ehil olmalı idi. Çünkü, iki aylık itiraz müddeti geçer veya itiraz reddolunursa, vakfın mahkeme siciline kaydedilmesinin kanuna uygunluğu ve kat'iyeti sabit olur ve binnetice zikredilen birinci fıkfa mucibince tüzel kişilik kazanmış olan Vakıf iktisap ve iltizama da ehil bulunur. İtiraz kabul edilerek mahkeme siciline tescil haksız bulunduğu takdirde, Vakıflar Genel Müdürlüğü esasen öyle bir vakfı tescile de mezun olmaz. Hülâsa tescil muamelesi ve vakfın tüzel kişilik iktisabı ile iktisap ve iltizam ehliyetine dair hususların vâzih şekilde tadile muhtaç olduğu kanaatindeyiz ²⁹.

Ş. — Vakfın gayrimevcut oluşu ve intisahu.

I — Vakfın keenlemyekûnlüğü.

Yapıldığı andan itibaren hüküm ifade etmeyen vakfa keenlemyekûn, hüküm tevhit etmeyen vakıf denir. Bu gibi vakıflar zuhulen mahkeme siciline ve Merkezi Sicille teşçil edilmiş olsalar bile icraatta bulunamazlar. Bazı misallerle açıklamak gerekmektedir :

1) Tedavülü men edilmiş bir emtia vakfedilse ve buna dair vakıf senedi her nasılsa teşçil edilmiş olsa, vakıf icraatta bulunamaz. Esrar vakfı, yalnız orduda bulundurulması kanun icabından olan silahların vakfı ilh. şeklen vakıf teşekkül etmiş olsa bile icraatta bulunamaz. Bu, 74 üncü maddenin 2 inci fıkrasında sözkonusu olan «kanuna aykırı olan vakıflar tescil olunamaz», şeklindeki hükmün icabı olduğu gibi, mantığın da gereğidir.

2) Gizli ev kurmak gibi bir vakıf yapılırsa veya genel ahlâkın reddedeceği bir vakıf tesis edilse, bilfarz erkeklerle de evlenme vakfı gibi bir vakıf kurulsaydı, bu gibi vakıflar ahlâka ve edebe ³⁰ aykırıdır, icraatta bulunamaz. Her nasılsa tescil edilmiş olsalar da hüküm değişmez.

²⁹ «Kanunu bilmemezlik mazeret sayılmaz» şeklinde ifade olunan esas, yalnız ceza kanunları için değil, bütün mevzuat için caridir, geçerlidir. Kanunlarda öyle müphem ve girift hükümler vardır ki, değil kanunlara uymakla mükellef olan halk, ünlü hukukçu ve hâkimlerle avukatları bile yorucu ve ihtilâfa düşürücü, tezathî kararlar verdirici mahiyettedir, «Kanunu bilmemezlik mazeret sayılmaz» şeklindeki kaideyi halka tahmil ederken kanunların da halk tarafından zahmetsizce anlaşılır şekilde tanzim edilmesine büyük itina göstermek gerekir. Yoksa kaidenin halka tatbiki nasafetle bağdaşmaz. Kanun yapma sanatı ile de kabili telif bulunmaz.

³⁰ Cenabı Hak, kadınları bırakıp erkeklerle düşüp kalkan çok ahlâksız ve pek sapık Lut kavmini yerle bir etmiştir: Araf suresi, âyet : 80 - 81.

3) Millî menfaatlere aykırı düşen vakıf da caiz değildir. Her nasılsa teşçil edilmiş olsa, icraatına müsaade edilemez. Mese-lâ yabancı Devlet ordusuna yardım vakfı kurulsa, caiz olmaz. Zi-ra her yabancı Devletin bir gün düşman devlet haline geçmek ihtimali zayıf değildir. Bundan başka kendi Devletin ordusu du-rurken kalkıp da yabancı Devlet ordusuna vakıf yapmak, basit mantıkan da kabul edebileceği şey değildir.

4) Irkçılık islâm dininin bile reddettiği şey olduğundan, ve esasen vakıf ammeye hizmet gayesi güttüğünden ve amme mefhumu içine din, ırk, milliyet ilh gibi hususlarda ayrı olan insanların dahil edilmesi gerektiğinden, muayyen bir ırk lehine yapılan vakıflar da reddedilmiştir. M.K. Md. 78/2.

5) Gerçek din, iyi ahlâk ve bütün insanları kardeşleştirici, bütün insanlığa yardımcı semavî iman, ahlâk ve adalet sistemin-den başka bir şey olmadığından, islâm dini lehine yapılacak va-kıfların reddi cihetine gitmek yanlıştır. Lâkin bu dinin istisma-rı ile ilgili her teşekkülü kalkındırarak ve idame ettirecek bir vakfa müsaade edilemez. Keza islâm dininden olduğu halde bu dinin en kutsî ve en temel kaynağı olan Kur'anı Kerim'in muh-tevasından habersiz olan halkı tenvir etmek için bu hususta kurs-lar açmak ve Kur'anı bihakkın öğretmek için yapılacak vakıf da kanuna aykırı addedilemez. Çünkü böyle bir vakıf ibadetlerin büyüğünden olan din ilminin öğrenilmesine, binnetice ferdi, iç-timaî ve adalet yönünden doğru yolda yürünmesini gösteren prensiplerin tahsiline, hülâsa, insanca yaşamının sırlarını, ilâhî düsturlarını öğrenmeye hizmet eder. Böyle vakıflarla yanlıs yol-daki insanlar islâmiyeti aslı kaynağından öğrenerek gerçeği ka-bul edebilir, ve müslümanların cahilleri cehaletten kurtulur, di-nin gerçek bilgisi ile feyiz alarak kendileri ve Milletleri ve bütün dünya için Rabbin gösterdiği nurlu ummanda yol almak bahti-yarlığına erişir. Bunu anlayabilmek için, Kur'anı Kerim'i ciddi-yetle tetkik etmek, bu yüce kitabın yalnız namaz, oruç ve geçmiş kavimlerin allahsızlıklarından, peygamberlerle alay etmelerinden dolayı uğramış oldukları ilâhî belâlara dair olmayıp, bir insan ve toplumun muhtaç olduğu, yaşamak ve ilelebet var olabilmek için saygı duyması ve tatbik etmesi gereken bütün prensipleri ihtiva ettiğini müşahede edebilmek zahmetine katlanmak gerekir. Yok-sa, «Kur'an eskilerin masahıdır» gibi sözlerle işin içinden çıkıver-meye çalışmak, onun tahsilini ihmal ettirmek yarar değil, büyük

zarar getirir. Bu din, yani bizim dinimiz İslâmiyet, şunun bunun önünde gizli gizli tahsil edileceğine Kur'an ve Hadis ilmine iyice vâkıf öğretmenler tarafından Devlet okullarında öğretilse, fakat çok iyi, öğrencileri ikna edici şekilde tahsil ettirilse, şahsen eminiz ki, değil yalnız müslüman memleketlerin çocukları, gençleri, halkı, dünya çocukları, gençliği ve halkı büyük feyizle kemal merdivenlerinde yol alırlar, bütün dünya insanları arasına şuurlu, bir takım siyasi ve dini taassup felsefelerine kanmayan, mantık birliği içinde kardeşleşerek daimî barışın hikmetine nail olurlar. Lâkin bu bahtiyar neticeye çok çeşitli ve burada zikrine lüzum görülmeyen sebeplerden dolayı ulaşamamıştır; bu bahtsızlığın yok edilmesi yollarına tevessül olunmadıkça daha asırlarca din sahasında cehalet ve taassup ve bunun insanlığa kötü neticeleri hükümran olmakta elbet devam edecektir.

Bu itibarla islâm dinini öğretici, taassuptan ve cehalet pençesinden kurtarıcı vakıflar, Medenî kanununun 74/2 inci maddesindeki men edici hükmün şümulü dışında kalır. Unutulmamalıdır ki, dini, islâmî vakıf yalnız cami ve mescit vakfı değildir. Örfen şimdiye kadar böyle varagelmıştır. Bunlar da elbet lâzım. Fakat Cenabı Hak, en büyük ibadetin namaz ve Kur'an okumak, ³¹ yani onu manasını bilerek tahsil etmek olduğuna işaret buyurmaktadır. Âlim müslümanla, cahil müslümanın ibadetinin haşmeti arasında da Allah indinde elbet âlimin ibadeti lehine büyük fark vardır. Uzatmak istemeyiz; buraya kadar kısaca yapılan akyıtlar maksadımızı fazlasiyle ifade etmeye yeter. Bu satırları yazarken muhteşem kitabın «Kur'anı yalnız âlimler anlar» mealindeki âyeti kerimesi ³² aklımıza geliyor. O halde islâm dini büyük ilimdir, onun için, onun tahsilini temin için yapılacak vakıflar da ilmü irfan vakfından ibaret sayılacaktır. Böyle vakıflar Devlete din tedrisatı bahsinde yardımcı büyük olacak olan vakıflardır. Bilhassa Kur'anı Kerim'in her sahadaki metinleri üzerine parmak basılarak yapılacak tedrisat çok önemlidir. Çünkü Kur'anı Cenabı Hak halkın anlayabilmesi için çok açık ³³ olarak ifade buyurmuştur. Ülema ihtilafı ile bu açık metinlerin dejenere edilmesine, manalarının başka-

³¹ Ankebut suresi, âyet : 45.

³² Hac suresi, âyet : 53, Kasas suresi âyet : 43; Raad suresi, âyet : 4. «Kur'andan mütefekkirler ibret alırlar.».

³³ Kasas suresi, âyet : 2. «Kur'an pek vazih (açık anlaşılır)dır».

laştırılmasına ve halkın din yolunda bölünmesine hattâ bazılarınin çeşitli ülema görüşleri arasında şaşırıp kalmasına Allah asla müsaade edemez. Kur'anı Kerim'in metni etüt edilmedikçe hangi din kitabının, hangi din âliminin gerçek konuştuğunu tahkik etmek de imkân haricinde kalır. Kur'anı Kerim'in bazı tefsire muhtaç âyetlerini Cenabı Peygamber esasen açıklamıştır. En sahih Kur'an tefsircisi odur. Binaenaleyh tefsire muhtaç yerlerde Hz. Peygamberin Hadislerine ³⁴ müracaat etmek lâzımdır. Hakkında Hadis olmayan meselelerde din âlimlerinin fikirleri incelenir ve bunlardan Kur'an ve Sünnete en uygun olanı kabul olunur. Görülüyor ki, şu izahat islâm dininin tam bir ilim olduğunu ve modern ilim sistemi ile etüt edilmesinin zaruretini aksettirmektedir. O halde tekrar ediyoruz, islâmî neşriyat veya tedrisat vakıfları, tam manasiyle ilmi vakıflardandır.

Gayesi ve Tahsisi bulunmadığı halde her nasılsa Mahkeme siciline kayıtlanmış ve Vakıflar Genel Müdürlüğünün tetkikatından da geçmeden bu Genel Müdürlükçe temyiz edilmemiş tescil kararlarına uyularak Merkez siciline kayıt edilmiş bir vakif senedinin hiç bir hükmü yoktur. Çünkü vakif kurabilmenin şartlarından en aslisi olan tâhsis ve gayeden yoksundurlar, binnetice şeklen vakif olmalarına rağmen hakikatte hüküm ifade edebilecek teşekküllerden addedilemez.

II — Vakfın infisahı, ve zevallı.

Vakif bu iki yoldan biri ile mevcudiyetini zayı eder ve faaliyetini sona erdirir.

903 sayılı kanunla değişik M. Kanununun 81/A şeklinde tertiplenmiş maddesinin birinç fıkrası vakfın zevaline, kendiliğinden ortadan kalkmasına, ikinci maddesi ise, infisah kararı ile mevcudiyetinin son bulmasına dairdir.

1. Vakfın kendiliğinden ortadan kalkması, zevallı.

Vakif mallar harap olursa vakif kendiliğinden zeval bulur. Hastane ve içindeki levazım tamamen harap olsa ve meselâ yan-

³⁴ Hadis ilmi öğretimi veya neşriyatı için yapılan vakıflar da elbet caizdir. M. Kanununun zikri geçen maddesindeki yasak şumulüne giremez. Ancak Devlet yapılan tetkikatın gerçek olup olmadığını, dinin istismarına ve dejenere edilmesine vesile olup olmadığını tahkik ettirebilme yetkisine de sahiptir. Bunun islâmî ilimlerde ilim sahibi zevattan müteşekkül bulunduğu mefruz Diyanet İşleri Başkanlığı kanalı ile temin eder.

sa veya zelzele (Deprem) veya sel felâketi sonunda kullanılmaz hale gelse vakıf kaideten son bulur. Lâkin vakfın nakit olarak mevcudu böyle bir hastanenin yapılmasına ve işletilmesine kâfi ise, vakfın zevalinden bahsedilemez. Yani Vakıflar Genel Müdürlüğü bu meblâğın gayece en uygun bir amme müessesesine verilmesini isteyemez. Ancak Vakıf idaresine bu meblâğ ile tek bir hastane kurmak ve işletmek için tebliğde bulunur ve gelecek cevaba göre hareket edilir. Vakıf senedinde zeval halinde yeniden hastane yapmaya cevaz verilmemişse, tasfiye gerekir. Vakfiyede bu hususta sükût varsa, biraz evvel kayıtladığı gibi muamele etmek icabedeceği kanaatindeyiz. Zira vâkıfın (Vakıf yapan) niyeti yeniden hastane tesisi aleyhinde olsa idi bu hususu vakıf senedine sarîh veya zımnî şekilde dercederdi.

Zeval bulan vakfın nakdî varlığı ve sair menkul ve gayrimenkul mevcut varlığı vakfın yeniden tesisine yeterli değilse, tasfiye ahkâmını tatbik zaruridir³⁵.

2. İnfisahı.

81GA tarzında ifade edilmiş olan maddenin 2 inci fıkrası mucibince, gayesi 74 üncü maddenin 2 inci fıkrası hükmüne aykırı hale gelen vakıf hakkında, 81GA'nın 2 inci bendindeki usule uyularak Mahkeme tarafından fesih kararı verilir. Bu karar temyiz edilebilir. Çünkü Temyiz edilemeyeceğini gösteren zımnî bir hüküm dahi yoktur. Temyiz edecek olan, davada taraf olanlardır. Bu suretle kesinleşmesi gerekli olan fesih kararı Genel, Merkezî sicile bildirilir ve terkini cihetine gidilir. Fesih davasında taraf olanlar Vakıf idaresi ile Vakıflar Genel Müdürlüğüdür. Zira Fesih davası Vakıflar Genel Müdürlüğünün müracaatı üzerine cereyan eder. Md. 81/A, 2.

Ş. 8 — Vakfın idaresi ve teftişi.

I — Vakfın idaresi.

Vakfiyedeki (Vakıf senedindeki) esaslar, vakfın idaresinde ilk başta gelen esaslardır. Vakıf yapanın arzu ve istekleri kanu-

³⁵ Tasfiye hangi hükümlere göre yapılacaktır? Bu hususta 903 sayılı Kanunla değiştirilen Medenî kanun hükümleri arasında sarahat yoktur. Her ne kadar Derneklerin tasfiyesiyle ilgili hükümlerden bahseden 71 inci maddeye 81/A'nın 2 inci fıkrasında atıf varsa da, vakıf Dernek olmadığından zeval bulan vakfın 71 mucibince tasfiyesi cihetine gitmek bizce münasip olmaz. Değiştirilmeden önceki Medenî kanunda vakfın tasfiyesi ile ilgili özel hüküm mevcuttu. Vakıf örfüne uyarak o veçhile tasfiyesinde isabet olacağını zannetmekteyiz.

na aykırı olmadıkça dilediği esaslarla idare etmek vakfın idaresi ile mükellef olanların ilk vazifesidir. Bu makamlar idare şekli ve vakfiyedeki esasları kendiliklerinden değiştiremezler. Vakfiyede idare uzuvları ve sureti kâfi derecede gösterilmediği takdirde, sonradan çıkacak olan ihtilâflara mani olmak için Vakıflar Genel Müdürlüğü vâkıfın bu noksanlıkları tamamlamasını ister, vâkıf hayatta değil ise Mahkemeye müracaat ederek, düşüncesini de bildirerek mahkeme kanalı ile ikmal ettirir.

Vakıflar Genel Müdürlüğü bu vazifeyi, Vakıf icrayı faaliyete başlamadan evvel ifa ile mükelleftir. Zira Medenî Kanununun 77 inci maddesi gereğince, Genel Müdürlüğün, mahkemece teşkil edilip kendisine tebliğ olunan vakfın kanuna uygun olup olmadığını tetkik ederek icabında temyiz yoluna müracaata yetkili olduğunu beyan etmektedir. Vakfın muteberliği hakkında bu kadar geniş yetkiye sahip olan Genel Müdürlük, etbette idare teşkilâtının noksan olup olmadığını da kontrol imkânına sahiptir. Yoksa maddedeki bu yetkiyi kullanmaksızın iki aylık müddeti geçirir ve vakfı Merkezî sicille kaydettikten yani ona iltizam ve iktisap ehliyeti ve muamelâta başlama yetkisi verildikten sonra gecikmiş bir tetkikle mahkemeye müracaatını şahsen münasip görmeyiz. Her bakımdan tetkikat bu iki aylık müddet içinde yapılmalı ve ilerdeki müdahalelerle işlemeye başlamış olan vakfın faaliyeti sekteye uğratılmamalıdır.

Vakfın idaresi vâkıfın gösterdiği kimse veya kimselerle başlar. Vakfeden vakfiyede idareyle ilgili sair görevliler de tayin edebilir. Vakfeden hiç bir idare uzvu koymamış ise, bu husus Genel Müdürlükçe kendisine bildirilir ve idare uzuvlarının tayini istenir, vakfeden buna rağmen etmeyeceğini bildirirse, veya tespit edilen münasip müddet içinde ses çıkarmazsa böyle bir vakfın mazbut vakıf olması sözkonusu olamaz. Çünkü bu gibi halde Medenî Kanununun 77 inci maddesinin 1 inci fıkrası idare organlarının mahkeme tarafından ikmal edileceğini beyan etmektedir.

77 inci maddenin 3 üncü bendindeki hüküm, tarafımızdan enteresan ve vakıf tesisi ile ilgili madde ile tezat halinde bulunduğundan, etüdün sonunda ayrı bir paragrafta tetkike tabi tutulacak ve bu hükmün, zeval bulan veya feshine karar verilmiş olan vakfın tasfiyesine tatbik kabiliyeti olup olmadığı da incelemeye konu edilecektir.

II — Vakfın Teftişi.

Vakfeden vakıf senedinde murakıp vesair nam ile vakfın işlerine nezaret vazifesiyle görevli bir kimseyi tayin etmiş olsa bile, her Vakıf Vakıflar Genel Müdürlüğünün teftişine tabidir. Zira Medenî Kanununun 78 inci maddesi bu Genel Müdürlüğü Devlet namına Teftiş Makamı tayin etmiştir. Çünkü vâkıfın tayin etmiş olduğu murakıp veya vakıf nazırı dahi vazifesini suiistimal, ihmal edebilir veya bu vazifede aciz gösterebilir. Vakıf amme hizmeti gören bir özel hukuk müessesesi olduğundan ve Devlet her amme hizmetini teftiş ve kontrole yetkili bulunduğundan Vakıflar Genel Müdürlüğünün Devlet namına büyük, küçük her vakfı teftiş etmesi yerindedir. Lâkin bu Genel Müdürlüğün Teftiş Makamı olması, vakfedenin vakfiyede bir nazır veya kontrolör, yahut murakıp adıyla organ tayin etmesine mani değildir. Bizce vakıflarda böyle organların bulunması Vakıflar Genel Müdürlüğünün işini de kolaylaştıracağından faydasız sayılamaz.

Vakıflar Genel Müdürlüğü her şeyden evvel vakfiyedeki vâkıfın irade ve arzularının yerine getirilip getirilmediğini, yani vakfın vakfedenin arzusuna uygun olarak idare olunup olunmadığını kontrol edecektir. Aksi halde halkta vakıf yapma temayülü zayıflar ve hattâ bir gün yok olur. Çünkü vakıfların vakıf senedindeki gibi idare edilmediğini gören halk, kendi yapacağı vakfın âkıbetinin de böyle olabileceğini düşünerek vakıf yapma niyetini zâyi eyler. Binaenaleyh Vakıflar Genel Müdürlüğünün bu vazifesini Merkez ve Taşra Teşkilâtı marifetiyle sürekli şekilde yapmaya itina göstermesi amme hizmetlerine ve binnetice Devlete büyük hizmettir. Bu kontrol vazifesini yapacak olan elemanların vakıf hukukuna, vakfiyedeki şartların tefsir ve lafzı ve ruhuna vâkıf olan kimselerden olması da şarttır. Aksi halde bu teftiş hakkıyla ifa edilmiş olmaz.

Teftiş Makamı vakıf malların gayeye uygun olarak kullanılıp kullanılmadığını ve vakfın nakdinin keza bu suretle tasarruf edilip edilmediğini de sürekli ve ciddi şekilde murakabeye tabi tutar.

78 inci maddenin üçüncü bendinde Teftiş ve denetleme masraflarından bahsedilmektedir. Fıkra bu katılma payının vakfın safi gelirinin % 5 olarak tespit etmektedir. Safi gelir demek vakfın bir yıllık bütün zarurî masraflarının tenzilinden sonra kalan gelir demektir.

Her halde 903 sayılı Kanun bu teftiş ve denetleme masrafını Vakıfların vergiye tabi olmamasını nazara alarak koymuş olacaktır. Yoksa Devlet namına amme hizmeti gören vakıfların teftişi bir vazifedir ve vazife görme mukabilinde esasen amme hizmetine katkıda bulunan Vakıftan böyle bir ücret alınmanın doğru olup olmayacağı düşünülecek bir mesele teşkil eder. Kaldı ki, ilerde de görüleceği üzere Vakıfların vergiye tabi olup olmayacağı meselesi de incelemeye mahal veren bir meseledir. Çünkü vakıf, gayesi itibariyle amme hizmeti görmekte ise de, özel hukuk hükmü şahıslarındandır ve indelhace Türk mevzuatında istimplâke dahi tâbi tutulmaktadır. Hattâ çiftçiyi topraklandırma Kanununun kamulaştırma ile ilgili hükümleri arasında sırf çiftçiyeye toprak dağıtmak maksadı ile vakıf arazinin de istimplâk edilmesi söz konusudur. Şu halde Vakfın varlığının bile istimplâkle yok edilmesine cevaz veren mevzuat karşısında, vakıfların safi yıllık gelirleri üzerinden fahiş olmamak şartıyla muayyen bir vergi almak cihetini tezekkür etmemek elden gelmez. Lâkin ilerde görüleceği üzere bu vergi nispeti vakfın sürekli faaliyetini engelleyici ve gayesinin tahakkukuna mani olmayacak nispet dahilinde olmalıdır. Buna mukabil sırf çiftçiyeye, topraksız vatandaşa toprak dağıtıp onun ferdi menfaatini tatmin için amme hizmetine tahsis edilmiş bir vakfın istimplâki cihetine gitmemek de tavsiyeye şayandır. İlerde tafsil olunacaktır.

Teftiş makamı vakfın idare tarzının değiştirilmesinde de dahli olan bir makamdır. Medenî Kanunun 79 ncu maddesinin birinci fıkrası, vakfın mevcut idare teşkilâtının vakfın işlerini isabetle görmeye muktedir olmayan veya engel olan mahiyette ise, Vakıf idaresinin talebi ve Teftiş Makamının da mütalâası alınarak işbu idare şeklinin mahkeme marifetiyle değiştirilebileceğini beyan etmektedir. Vakfın kanundaki bu hükmü iptal edici her türlü şartı bâtıldır. Çünkü idarenin değiştirilmesi vakfı yapanın gayesinin daha iyi ve selâmetle tahakkukunu temin için derpiş olunmuştur.

Keza teftiş makamı, vakıf yöneticilerinin işten el çektirilmesini de mahkemeden talep edebilme yetkisine sahiptir. 79 uncu maddenin 2 inci fıkrası bu yetkiye ve bu hususta cari olacak usule dairdir. Vakıf senedinde bu gibi hallerde kimlerin idareye getirileceğine dair vakıf yapanın bir iradesi mevcut değilse, işten el çektirme kararını veren Asliye mahkemesi, yeni idarecileri re'sen tayin eder.

Medenî Kanunda gösterilen yetkili makam veya kişilerden başka kimselerin ve makamların vakıf idaresine müdahale etmelerine itina eylemek, vakfı idare edenlerin vazifesidir. Aksi halde vakfı idare edenlerden bu hale sebebiyet verenler, Teftiş Makamının yazılı mütalâası da alındıktan sonra Asliye Mahkemesince işten mutlaka uzaklaştırılırlar ve yerlerine mahkemece yenileri tayin olunur.

Görülüyor ki, Vakıflar Genel Müdürlüğünün vakıflarla irtibat ve ilgisi ehemmiyetli vüs'at göstermektedir. Binnetice bu teşkilâta vakıf hukukunu çok iyi bilen memurların tayin edilmesi behemahal lâzımdır. Böyle elemanların bulunabilmesi için de Hukuk Fakültelerinde eski ve yeni vakıfları ihtiva eden bir dersin müstakillen ve ehemmiyetle okutulması veya uzunca süren kurslarla eleman yetiştirilmesi ve memuriyete imtihanla alınması şarttır.

80 inci madde vakfın gayesinin değiştirilmesi bahsinde de Teftiş Makamının rolünü belirtmektedir. Vakfın gayesinin mahiyet ve şümülü vakfedenin maksadına açıkça uymadığı takdirde İdare uzvu veya Teftiş Makamının müracaatı üzerine Vakfın gayesi mahkeme kararı ile değiştirilebilir. Meselâ bir kimse vasiyet suretiyle iki kasaba arasındaki köprüsüz bir ırmağa köprü vakfı yapsa, fakat bu ırmağa köprüyü Devlet bilâhare yaptırmış olsa, bu halde 80 inci madde mucibince vakfın gayesi değiştirilir. Yoksa vakıf münfesih olmaz. Vakfın gayesini tehlikeye koyan şart ve mükellefiyetler de aynı maddenin 2 inci bendi hükmü gereğince keza mahkemece değiştirilir veya kaldırılır.

80/A sistematığı ile kaleme alınmış olan madde de Teftiş Makamına vazife yüklemektedir. Vakfın geliri giderini karşılamaz veya malları kıymetiyle mütenasip gelir getirmezse, Teftiş Makamı bu malların daha verimli ve vakfa daha fayda sağlayıcı mallarla değiştirilmesini veya paraya tahvil edilmesini, yani satılarak nakdi kıymete çevrilmesini teklif yetkisine sahiptir. Bu halde Vakıf İdaresinin mütalâasının alınması da şarttır. Bu idare müspet beyanda bulunduğu takdirde Mahkeme kaydedilen tebdil veya nakde tahvil için gerekli kararı verir.

Bu madde ehemmiyetlidir. Hiç sebep yokken vakfa ait malların tebdili veya paraya çevrilmesini teklif edebilmek için tetkikat çok itina ile yapılacak ve teklif ona göre vaki olacaktır. Aksi halde vâkıfın arzu ve isteği hilâfına hareket edilmiş olunur ve bu hal halkta vakıf yapma meylini azaltır, hattâ tamamen

yok edebilir. Vakıflar Genel Müdürlüğünü en önemli vazifesi vakfın devamlılığına olanca itina göstermesidir. Asli vazifesi esasen kanunen de budur. Aksi halde sebep yokken halkı, Milleti o vakfın temin etmekte olduğu amme hizmetinden mahrum etmek gibi ağır bir mesuliyeti sırtlanmış olacağında şüphe yoktur. Daha evvelce de kaydettiğimiz gibi, vakıf suretiyle amme hizmetine katkıda bulunmak, fakir, amme hizmetlerini kendi malî imkânlarıyla gereği gibi görmeye muktedir olmayan Devletlere büyük yardımcıdır. Hattâ çok zengin devletlere bile bu yardımı sağlayacak mahiyette olan bir müessesedir. Zengin Devlet vakıfların gördüğü işlere sarf edeceği parayı daha önemli amme hizmetlerinde kullanma imkânı bulur. Biz, sert Devletçilik rejimini benimseyip, özel teşebbüslere ve fertlerin ticaret, mülkiyet hakkına itibar etmeyen siyasî akımların vakfı lüzumsuz gören düşünce tarzına bu bakımdan ve bu gerekçe ile muhalifiz. Bu gibi Devletlerde ferdî mülkiyet ve ticaretle kazanç esasen yasağ olduğundan veya haddinden fazla kısılmış ve bütün halka değil, bir zümreye inhisar ettirilmiş bulunduğundan, böyle memleketlerde esasen halk ancak nafakasına yetişir kazanç ve varlığa sahiptir ve binnetice vakıf tesisine yarayacak servet ve varlıktan mahrumdur. İşte sözü edilen bu devletler her halde bu hakikat karşısında Vakfın lüzumsuzluğunu bir siyaset taktiği olarak kullanmaktadırlar.

Hukuk Devleti esaslarına saygılı olan Devletlerde vakıf, halkın amme hizmetlerinde Devlete yardımcılığını üstlenen özel hukuk müessesesidir, itina ile muhafaza edilmesi ve mütemadiyen teşvik olunması yalnız ve münhasıran Devlet lehine, Millet, halk faydasıdır. Bu itibarla vakfın mallarının satılması cihetine giderken büyük titizlik ve çok hassas itina ve dikkatle hareket etmek, gerek Teftiş Makamının, gerek Vakıf İdaresinin büyük vazifesidir.

Ş. 9 — Vakıf müessesesinin suiistimali ve önüne geçilmesi çareleri.

Vakıflar vergiden muaf teşekküller olarak kabul edildiklerinden ve o suretle muamele gördüklerinden suiistimale müsaittir. Haddizatında vakıf mahiyetinde olmayıp, Dernek veya yardımlaşma sandığı ilh gibi bazı teşekküllerin de vakıflara tanınmış olan bu muafiyetten faydalanabilmek için vakfa çevrildikleri veya doğuşlarından itibaren vakıf şeklinde tecelli ettikleri vakıflarla ilgili bazı bilirkişilik vazifelerimizde tesadüf de ettiğimiz hakikat-

lerdendir. Meselâ iki Banka, memurlarının yardımlaşması için bir teşekkül kuruyor ve bu teşekkülü kuranlar o banka veya müesseselerin Umum Müdür, Umum Müdür yardımcısı ilh. gibi elemanlarının imzaları ile bir vakıf senedini Noterde tanzim ediyorlar. Teşekkülün adı vakıftır, fakat bu teşekkülü kuranlar, vakfın tesisinde en önemli şart olan malı, nakdi veya iktisadî değeri olan bir kıymeti kendi mameleklerinden sarf edip, çıkarıp vakfa tahsis etmiyorlar ve mahkemeler de bu teşekkülü buna rağmen vakıf namıyla tescil ediyor ve aynı teşekkül, Teftiş Makamının müdahalesinden itiraz müddeti içinde her nasılsa kurtularak şeklen vakıf olarak Merkezi sicille kaydedilmek imkânı dabaluyor. Vakıf senedinin tahsis kısmında ise üyelerden (Misalde Banka memur ve müstahdemleri) alınacak aidatlarla, halk tarafından yapılacak teberruları zikrediyor. Ve ortaya vakıf namıyla bir teşekkül çıkıyor ve bu da işçi ve müstahdemler lehine vakıf adını alıyor. Halbuki işçi ve müstahdemler lehine kurulacak vakıfların kurulabilmesi için Medenî Kanunun öngördüğü şartlar aynen caridir. Yani bunların kuruluşlarında sair vakıfların kurulmaları şartlarından ayrı ve istisnâî bir şart yoktur. Her çeşit vakıf ve işçi ve müstahdem yararına vakıflar da, bu vakfı kuranların mameleklerinden bir kıymet çıkarıp tahsis etmeleriyle mümkündür. Bu hususu Ticaret Kanununun 468 inci maddesi açıkça ifade etmektedir. «... Yardım maksadına tahsis edilen para ve mallar, şirket mallarından ayrılarak bunlarla *Medenî Kanunun hükümleri* dairesinde bir tesis meydana getirilir. («getirilebilir» olması lâzımdır)».

Şu hükümden açıkça anlaşılır ki, Dernek, yardımlaşma Sandığı ilh. gibi teşekküller, işçi ve müstahdemler için vakıf şekline çevrilebilseler bile, behemahal vakfın faaliyet ve gayesini tahakkuk için bir meblâğın veya o hükümde olan mamelekî bir varlığın vakıf senedinde gösterilmiş olması gerekir. Aksi halde dünyada vakıf yapmak kadar kolay, zahmetsiz ve masrafsız hiç bir hukukî tasarruf tasavvur edilemez, önüne gelen bir vakıf senedi tanzim ettirerek mahkemeden teşçil kararı alır ve vakıf kurmuş olurdu. Vakfın vasfı mümeyyizi vakfedecek hakiki veya hükmi şahsın mamelekinden vakfı tedvir ve idameye yeterli nakdî kıymeti olan menkul, gayrimenkul ilh. mamelekî değerlerin çıkarılması, ammeye tahsis edilmesi şarttır.

Müstahdem ve işçi lehine vakıfların da Medenî Kanun ahkâmına uyularak kurulacağı, Ticaret Kanununun kaydedilen

maddesinde yazılı olduğuna göre, hiç bir işçi ve müstahdem vakfı, tahsis şartından, Medenî Kanununun 73. maddesinde açıkça zikredilen «Tahsis» kaydından istisnaya tabi tutulamaz.

Vakıf müessesesinin kötüye kullanılmaması veya bilmemezlikten bu neticeyi veren hallere getirilmemesi için akla gelen iki önemli tedbiri, her ikisi de kanun icabı olan iki ehemmiyetli hususu kısaca kayıtlamak icabeder.

1) Kendilerine vakıf senetleri sunulan mahkemelerin (Asliye Mahkemesi) bu vakıf senedinde vakıf yapan veya yapanların birinin kendi mameleklerinden bir mal tahsis edip etmedikleri keyfiyetini her şeyden evvel incelemeleri gerekir. Vakıf senedinin sair şartlarını da bundan sonra tetkike tabi tutarak vakfa müsaade edip edilmemesi gerektiği hususunu tezekkür ve tescilin bundan sonra yapılması muamelesine tevessül eylemeleri lâzımdır. Hattâ daha ince bir tahlil yaparak kaydetmek gerekirse, yalnız bir mal tahsis edilmiş olması da yeterli olamaz. Tahsis edilen malın kurulan vakfın gayesini tahakkuk ettirebilecek kudret ve kifayette olup olmadığı da bilhassa nazara alınmalıdır. Aksi halde bir kimse, bilfarz 10 bin lira tahsis ederek iki milyon lira ile tahakkuk edebilecek bir vakıf kürma imkânı bulur ki, gaye yine hâsıl olmaz, yani vakıf müessesesi yine kötüye kullanılabilir. Hülâsa mahkeme «*tahsis ve tahsisin yeterli olup olmadığı*» meselesine ehemmiyet vererek vakfın kurulup kurulamayacağına karar vermek mecburiyetindedir.

2) Teftiş Makamı, yani Vakıflar Genel Müdürlüğü de Medenî Kanunun kendisine Mahkeme tarafından vâki tescilin tebliği üzerine Vakfiyeyi inceleyecek ve kanuna muvafık bir vakıf olup olmadığını tetkik ettirecek, icabederse temyiz yoluna giderek tescile itiraz yetkisini kullanacaktır. M.K. Md. 74/3. Binaenaleyh, tahsis yapılmadan veya kâfi tahsis mevcut olmadan mahkemece teşçiline karar verilmiş olan vakıflara müdahale hakkını temyiz yoluna başvurarak kullanacaktır. Vakıflar Genel Müdürlüğü, bu işi vakıf hukukuna vâkıf elemanlarla yapmak zorundadır. Aksi halde vakfın muteberlik ve mevcudiyeti ile ilgili bu kanunî vazifesini hakkiyle ifa edemez. Genel Müdürlük tahsisin ve kifayetin sübutu ve sair şartların mevcudiyeti halinde o vakfı Merkezi sicile kaydeder.

Şu iki tedbire hakkiyle riayet edildiği takdirde vakıf müessesesinin istismar edilebileceğini şahsen zannetmeyiz.

Meseleye son vermeden evvel Medeni Kanununun 74 üncü maddesinin son bendinde «Mahkeme, vakfedilen gayrimenkulün Vakıf tüzelmisiliği adına tescilini re'sen ve *derhal* Tapu İdaresine bildirir.» tarzında yer almış olan hükme temas etmeyi zarurî bulduk. Bilhassa «Derhal» kelimesine mana veremedik. Derhaldan maksat eğer mahkemece yapılan teşçil başlangıç olarak alınmak istenmiş ise, ki, öyle anlaşılmalıdır, bizce yanlıştır. Çünkü henüz Teftiş Makamının iki aylık itiraz müddeti geçmeden yapılacak olan teşçil zamansız teşçildir, terkinin muhtemeldir. O itibarla kanunda «derhal» kelimesinin manasının tayin edilmesi gerekirdi. Bizce bu teşçil için Tapuya bildirmenin Teftiş Makamınca yapılması daha doğrudur. Zira Vakıf hükmü şahsiyetinin nihai olarak vücut bulup bulmayacağı iki aylık müddetin geçmesi veya sözü geçen makamın Temyiz yoluna başvurması halinde neticenin belli olması ile anlaşılacaktır.

Ş. 10 — Vakfa itiraz.

903 sayılı kanunla değiştirilen, Medeni Kanununun 76 inci maddesinde bu matlab altında derpiş edilmiş bir hükme tesadüf edilmektedir. Hüküm şudur : «Bağışlamada olduğu gibi, vakfedenin mirasçuları ve alacaklıları tarafından vakfa itiraz olunabilir»³⁶.

Bu hüküm hakkında biraz izahat zaruridir.

Bir kimse vefatından evvel neticelerini görmek maksadiyle bir vakıf yapsa, bu vakfa vakıf yapanın bu vakıf yüzünden tehlikeye düşen alacaklıları itiraz edebilir. Alacaklı yoksa veya olup da vakfedenin geri kalan malları alacaklıları tatmine kâfi ise, itiraz sözkonusu olamaz. Zira herkes kendi mamelekinde hayat-taki tasarrufla dilediği şekilde tasarrufa ehildir. Bir kimse, kaydedilen alacaklı hakkı mahfuz kalmak üzere, dilerse bütün emvalini vakfedebilir. Alacakların tehlikeye düşmesi halinde vakfa itirazın sebebi, suiniyetli tasarruflarla üçüncü şahısların yani gayrın (başkasının) izrar edilmesine engel olmaktır. Yani Medeni Kanununun 2 inci maddesindeki hükmün tatbik edilmesinden ibarettir.

Vakfedenin mirasçuları vakfa ancak kanununun yetki, hak bahsettiği hallerde itiraz edebilirler. Yani muris vakıf yapmasa idi, vakfa sarfettiği meblâğ ve emlâk kendilerine miras yoluyla inti-

³⁶ Bu maddenin mirasçılarla ilgili kısmı hükmü şahısların yaptığı vakfa itirazda sözkonusu olamaz. Ancak alacaklıların itirazına dair hüküm tatbik edilebilir.

kal edeceğinden bahisle itiraz hakkı kullanamazlar. Esasen miras açılmadan evvel mirasçılık sıfatı sâbit olamayacağından, çünkü vakfedenin mi, yoksa bunun mefruz mirasçılarının mı evvel öleceği evvelden bilinemeyeceğinden, mefruz mirasçıların vâkifin hayatta iken yapmış olduğu vakfa itiraz hakları olabileceğini iddia etmek hukuken kolay değildir.

Mirasçılar ölüme bağlı tasarrufla yapılmış olan vakfa itiraz edebilirler. İtirazları aşağıdaki hallere münhasır olur :

1) Vakıf, mahfuz hisseyi aşmış ise, mahfuz hisseli mirasçıların tenkis davası açarak hisselerini korumaları mümkündür. İsviçre ve Türk Medenî kanunlarında kanunî mirasçı sıfatıyla tavsif olundukları halde mahfuz hissesi bulunmayan mirasçılar zümresi vardır ³⁷. Bu mirasçılar ancak vasiyetin iptali davasını açabilirler ve iptal kararı aldıkları takdirde bütün terekeye sari vakfı hükümsüz hale getirerek terekeden haklarını alabilirler ³⁸. Tenkis davası açma hakları yoktur.

2) Vakıf, mahfuz hisseyi aşmamış ise, tasarruf nisabı dahilinde yapılmış olsa bile yine iptali mucip sebeplerle iptal edilebilir. Ancak bu halde iptal davasını yalnız mahfuz hisseli mirasçılar açabilir; çünkü bu vakfın iptalinden menfaattar olacak olanlar onlardır. Zira tasarruf nisabı tasarruf edilmemiş olsa idi, mahfuz hisseli mirasçının veya müteaddit iseler mahfuz hisse sahibi olan mirasçıların olurdu, mahfuz hisseli mirasçı varken mahfuz hissesi bulunmayan mirasçıların terekede hakları yoktur. Evvelki tarihli musaleyhlerin de sonraki tarihli vasiyetleri iptal ettirmek hakları mevcuttur. Zira sonraki tarihli vasiyetlerin evvelki tarihli tarihli iptal edeceğine dair olan Medenî Kanun hükmü, ancak sonraki tarihli tarihli muteber vasiyet olmaları halinde tatbik edilebilecek bir hükümden ibarettir.

İptal sebepleri olan birvasiyeti müruruzaman müddeti ³⁹ içinde iptal ettirmekle vakfa intikal edecek olan kıymetten is-

³⁷ İsviçre M.K. Md. 471; Türk M.K. Md. 453. Bu maddelere göre her iki kanunda mahfuz hisseli mirasçı ancak, fûru, ana baba, hayatta kalan eş (ölenin karı veya kocası) ve kardeşler. Bunlar haricindeki bütün kanunî mirasçılar, kanunî mirasçı adını taşıdıkları halde saklı paya (mahfuz hisse) sahip değildirler. Binnetice tenkis davası açmak ehliyetleri olmadığından, vakfa bu davayla müdahaleleri imkân haricidir. Eski hukukumuzda böyle bir netice yoktu, çünkü, hâkim tasarruf nisabı olan terekeden üçte birini geçen vasiyetleri, binnetice vakıfları ancak tasarruf nisabı nispetinde icra ederdi. Bu hususta teferruat için «eski ve yeni hukukumuzda miras sistemleri» adlı makalemize bakınız (Ank. H.F. Dergisi, 1980. Cilt : 37, Say: 1 - 4, sh: 225.

³⁸ İsv. M.K. Md. 533; Türk M.K. Md. 513.

tihsal edebilirler.

Mirastan iskat edilen mahfuz hisseli mirasçılar vasiyetle yapılmış olan vakfa itiraz edebilir mi? Cevabın şu suretle verilmesi icabeder : İskat, cezaî iskat ⁴⁰ ise, mirasçılık sıfatını kaldıracığından ve binnetice, iskat edilenin terekede verasetle ilgili bir hak iddia etmesine imkân olmadığından vasiyetle yapılan vakfa gerek tenkis davası açarak, gerek iptal davası ikame ederek itiraz hakkı olmaz. İskat, koruyucu iskat ise ⁴¹ bu iskatla iskat edilen mirasçılık sıfatını zayi etmediğinden ⁴² gerek mahfuz hisseye tecavüz, gerek iptal sebebiyle malûl bir vasiyetle ihdas edilen vakfa itiraz hakkı berdevamdır.

Mirastan mahrum ⁴³ edilen kimse vasiyet suretiyle yapılmış olan vakfa itiraza yetkili değildir. Zira mirasçılık sıfatını zayi eder. Keza, mirası reddeden mirascıda mirasçılık sıfatı bulunmadığından onun hakkında da hüküm aynıdır. Mirastan feragat kısmen mümkün olmadığı için, mirastan feragat eden de mirasçılık vasfını muhafaza edemez ve binnetice vasiyetle yapılmış olan vakfa itirazda bulunamaz.

Mansup mirasçılarının ve muayyen mal vasiyeti lehdarlarının vasiyeti iptal ettirmek hakları olduğundan iptal davası yoluyla, vasiyetle yapılmış vakfı hükümsüz hale getirmeye selâhiyetleri vardır. Meselâ hiç kanunî mirasçısı bulunmayan bir kimse bütün terekesinde bir şahsı mirasçı nasbetse, fakat bilâhare bütün terekesi üzerinde vasiyetle vakıf tesis eylese, nasbedilen mirasçı bu vasiyeti iptal ettirerek (iptal sebepleri varsa) bütün tereke üzerindeki mansup mirasçılık hukukunun iadesini sağlayabilir. Yine meselâ, bir şahıs bir apartmanını bir kimseye vasiyet etse (muayyen mal vasiyeti) fakat aynı apartmanı bu vasiyetten son-

³⁹ M.K. Md. 501. Burada bilvesile, tenkis davası ile ölüme bağlı tasarrufların iptali davası arasındaki farkları belirtelim: Tenkis davasını yalnız mahfuz hisseli mirasçılar açabilecekleri halde, iptal davasını her mirasçı, hattâ terekede hakkı olan muayyen mal vasiyeti lehdarları da açabilir. 2) Tenkis davasının neticesinden yalnız davayı açan mahfuz hisseli mirasçı faydalanabileceği halde, iptal davasından bütün alâkalılar faydalanırlar. Bir vasiyet iptal edilince ondan yalnız iptal eden değil, davayı açmamış olan bütün alâkalılar faydalanabilirler. Tenkis davasında ise her mahfuz hisseli mirasçının ayrı ayrı dava açması gerekir. Bu hususta «Miras Hukuku» adlı kitabımızın (Ankara, 1975 H. Fak. Yayınlarından), 193 - 194 ve 195 inci sahifelerine bakılabilir.

⁴⁰ İsv. M.K. Md. 477, 478; Türk M.K. Md. 457, 458.

⁴¹ İsv. M.K. Md. 480; Türk M.K. Md. 460.

⁴² İsv. M.K. Md. 480; Türk M.K. Md. 460. Bu iskatda miras hakkının yarısından, cezaî iskatta tamamından mahrum olunur.

⁴³ İsv. M.K. Md. 540; Türk M.K. Md. 520.

ra ölüme bağlı tasarrufla vakfeylese, muayyen mal vasiyeti lehdarının bu vakfı hükümsüz kılmak için iptal davası açmaya hakkı vardır. Davayı kazandığı takdirde apartmanı musaleyh sifatiyle iktisaba hak kazanır.

Devlet vakfa karşı tenkis davası açamaz ise de, iptal davası ikame ederek itiraz edebilir. Bir şahıs mahfuz hisseli mirasçıya sahip olmadığı vakit terekenin tamamını vasiyet suretiyle vakfetmek yetkisine sahiptir. Böyle vasiyete karşı mahfuz hissesi olmayan Devlet veya mahfuz hisseden mahrum sair mirasçılar tenkis müessesesinden faydalanarak tenkis davası açamayacaklarından vasiyetle yapılmış olan vakfı tasarruf nisabına indiremezler. Ancak iptal davası açmaya mahal varsa bu davadan faydalanarak bütün vasiyeti hükümsüz hale getirmeye de haklıdırlar. Aynı hak Devlete de aittir. Muris, hiç bir mirasçısı olmadığı için terekesinin bilfarz onda 8'ini vasiyetle vakfetse, onda ikisi kanunî mirasçı olarak Devlete intikal eder. Fakat Hazine, iptal sebebi varsa vasiyeti iptal ettirip, terekenin 10/8'ine de sahip olmak imkânını bulur.

Ş. 11 — İşçi ve istihdam edilenler lehine vakıf.

903 sayılı Kanunla değiştirilmiş olan Medenî Kanununun 77/A maddesi, bu nam ile vakıf kurulmasına cevaz vermiş ve aynı imkân Türk Ticaret Kanununun 468 inci maddesinde de yer almıştır. M. Kanununun 77/A sistematığı ile yazılmış olan maddesinde bu vakıflarla ilgili hükümlere tesadüf edilmektedir.

Her şeyden evvel kaydedelim ki, vakıf, amme hizmeti gördüğünden, yalnız bir zümrenin faydalanması için kurulmaz, herkesin, bütün halkın, Millet'in her ferdinin istifadesine tahsis edilen genel bir teberrudur. 903 sayılı kanun, vakfın bu mahiyetini, sözü edilen vakıf şekli ile istisnaya tâbi tutarak genel kaideden ayrılmıştır. Bundan başka, adı geçen maddenin 3 üncü fıkrası vakıftan faydalananların aidatından bahsediyor. Halbuki Vakfa aidat verilmez, bu, Derneklerde veya yardımlaşma sandıklarında (ki bunlar da dernek mahiyetindedir) sözkonusu olur. Çünkü vakıftan faydalananlar belli olmaz. Eğer belli olursa, ortada dernek vardır, vakıf yoktur. Şu halde 903 sayılı Kanun vakfın mahiyetini değiştirmiş, ona dernek mahiyeti vermiştir ki, tenkide şayandır. İşçi ve istihdam edilenlere yardım edilmek isteniyorsa, bunun için yardımlaşma sandığı veya Dernek yani sendika kurmak gayeyi hâsıl edebilir.

Nihayet aynı kanun ötedenberi varagelen klasik vakıf hukukunda cari bir esas da ihlâl etmiştir. Vakıf, hukuk tarihi boyun-

ca ve muasır vakıf hukukunda ancak Miras hukukunun esasları dairesinde yapılır, yani mahfuz hisseler müdahale etmeksizin tesis olunur. Binnetice, vakıf yüzüsuyu hürmetine miras hukukunun kökleşmiş esaslarında değişiklik yapılmaz. Halbuki 903 sayılı Kanun bu lâzimeyi de bertaraf etmiş Türk Medenî Kanununun mahfuz hisse ile ilgili maddesi hükmünü de değiştirmiştir. Filhakika M. Kanunun, mahfuz hisseden bahseden 453 üncü maddesine şöyle bir fıkra eklenmiştir :

«Kamu yararına yapılan... vakıflarda mahfuz hisse, mirasçının içtimalî durumuna uygun nafakadan az olmamak kaydı ile, yukarda (yani birinci fıkradaki normal mahfuz hisselerden) kaydolunan miktarın üçte biridir». Maddenin üçüncü fıkrasında da şu hükme rastlanıyor : «Ancak, vakfın gelirinin % 20'si kendisine bırakılan mahfuz hisseli mirasçılar tenkis davası açamazlar.» Keza maddenin üçüncü bendinde de alışılmamış mahfuz hisse hükmü mevcuttur.

Kaydedelim ki, miras hukukuna vâkıf meslekdaşlarımız, İsviçre ve onu aynen takip eden Türk Medenî Kanununun mahfuz hisse ve tasarruf nisabı hesabının öyle pek basit olmadığını takdir ederler. Yukardaki 903 sayılı Kanunla eklenen fıkralardaki hükümle bu hesap güçlüğü iyice karıştırılmış, zorlaştırılmıştır ⁴⁴.

Kısaca kaydedilen bu sebeplerden dolayı 903 sayılı Kanunun gerek Medenî Kanunun sözü edilen maddesine, gerek 453 üncü maddesine yaptığı ilâvelerin kaldırılması gerektiğine inanıyoruz.

Ticaret kanununun 468 inci maddesi hükmünü aynen kaydettikten sonra, üzerinde durulması gereken noktalar hakkında da bazı kayıtlarda bulunmak istiyoruz :

«Esas mukavelede şirketin müstahdem ve işçileri için yardım sandıkları ve sair yardım teşkilâtı kurulması ve idamesi maksadıyla akçe ayrılması derpiş olunabilir.

Yardım maksadına tahsis edilen para ve diğer mallar şirket mallarından ayrılarak bunlarla Medenî Kanun hükümleri dairesinde bir tesis meydana getirilir ⁴⁵.»

Görülüyor ki, Ticaret kanunu vakıf kurulmasını Medenî Kanununun bu husustaki şartlarına havale etmekle kalmamış, tahsis şartı üzerinde «para ve diğer mallar şirket mallarından ayrıl-

⁴⁴ Bu suretle mahfuz hisse takımından mirasçılar arasında eşitsizlik ve adaletsizlik de yaratılmıştır. Çünkü vakıf yapanın, mirasçıları az mahfuz hisseli, yapmamış olanlarıki fazla mahfuz hisseye sahip oluyor. Bu konu daha fazla kayıta bulunmaya da müsaittir. Bu incelemede uzatmayı münasip görmedik.

⁴⁵ Kelimenin «getirilebilir» olması lâzımgeldiği görüşündeyiz. Zira evvelki fıkrada

rak» ibaresini kullanmakla Medenî Kanundan da açık şekilde şart koşmuştur. O halde işçi ve istihdam edilenler lehine vakıf yaparken bu vakfı yapacak zevatın veya müesseselerin⁴⁶ ve bu arada Bankaların vakfı idame ettirebilecek parayı, veya malı vakıf senedinde mutlaka göstermeleri şarttır. Yoksa, Bilirkişilik vazifelerinden bazılarında tesadüf ettiğimiz gibi, yardımlaşma sandığı kurup da bu sandığa vakıf mahiyeti vermek için bir vakıf senedi tanzim edip mahkemeden teşçil kararını tahsisin yokluğuna rağmen alabilmiş olmak ve şeklen vakıfıdan ibaret olan bu teşekkülü Merkezî sicille de kaydettirmek, sözkonusu yardımlaşma sandığına vakıf mahiyeti veremez. Binnetice, böyle bir teşekkül vakıfların faydalandığı muafiyetlerden istifade edemeyeceği gibi, Teftiş ve denetleme masrafına katkı namıyla vakıflara tahmil edilen vazifeyle de sorumlu tutulamaz.

Son verirken eski vakıf senetlerinde göze çarpan bir hususu kaydetmekte fayda vardır. Osmanlı Türklerinin, yani dedelerimizin ve ninelerimizin yaptığı vakıflarda vakıf senedinde yalnız tahsis bulunur, vakfın idamesi için aidat ve teberru gibi kaynaklardan istindat pasajına tesadüf olunmazdı. Binnetice Osmanlı Türklerinin vakıfları kelimenin tam manası ile ammeye teberruun ifadesi idi. Dernekle memzuç mahiyet arz etmezdi, halis Vakıf mahiyeti göstermekte idi. Cumhuriyet Türkiyesinde de bu hukuka tam uygun düşen vakıf örfüne tekrar rücu edileceğini ümit etmek ve vakfın Dernek ve sair kuruluşlarla memzuç bir teşekkül haline gelmekten kurtarılmasını tavsiye eylemek, yerindedir.

Medenî Kanununun 903 sayılı Kanunla değişik 83 üncü maddesinin üçüncü fıkrasındaki hükümlerle, Vakıfların istimlâki ve vergiye tabi olup olamayacakları meselesi ile, bir çok vakıf arazinin siyasî tezelzül devrelerinde işgali edilip, fertler tarafından gasbedilişleri ve bu arazinin bunların elinden nasıl alınması gerektiği ve nihayet vakıf arazi ve binaların şimdiye kadar neden çok cüz'î bedellerle kirada bulundurulmuş olması ve bunun önüne geçmek için ne gibi hukukî tedbirlere tevessül edilmesi gibi önemli ve tatbiki ehemmiyeti olan konuları Derginin sonraki neşriyatında yayınlamayı düşünüyoruz.

---

sözkonusu akçe ile yardımlaşma sandığı ilh gibi teşekküllerin kurulabileceği de yazılıdır.

⁴⁶ Bu müesseselerin hükmi şahsiyete sahip bulunmaları lazımdır. Zira vakfı hakiki ve hükmi şahıslar yapabilirler.